

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Валерій Марленович АЛЕКСЄВ,
доктор наук з державного управління,
консультант Апарату Верховної Ради України (м. Київ),
aleksieyev@rada.gov.ua

УДК 351.858

УПРАВЛІНСЬКЕ ВИХОВАННЯ: НАУКОВО-ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

*Рослинам дають вид за допомогою обробки,
а людям — за допомогою виховання
Ж.-Ж. Руссо [1]*

На сучасному етапі розвитку України залишається низькою обізнаність громадян із питань державного управління, до однієї з основних причин чого слід віднести відсутність належного виховання громадян у питаннях управління. Тому у статті автор доводить, що у сфері державного управління на сучасному етапі розвитку існує нагальна необхідність у багаторічній підготовці державних управлінців на засадах поєднання професійного навчання з управлінсько-орієнтованим вихованням. Для цього був проведений аналіз наукової літератури, зокрема праць Аристотеля, Г. Атаманчука, І. Бецкого, Я. Коменського, М. Константинова, П. Лебедева, Р. Оуена, І. Песталоцці, Платона, Ж.-Ж. Руссо, В. Смірнова, М. Чернишевського, щоб з'ясувати, яке місце займає та яку роль відіграє управління в житті людини. Здійснивши аналіз історичного досвіду підготовки професійних державних управлінців у різних країнах у різні епохи, встановлено, що професіоналізм в управлінні поєднаний з вихованням управлінців — це об'єктивна потреба сьогодення.

Ключові слова: виховання, громадяни, суспільство, держава, державне управління.

“Застосовуйте розумну систему виховання у будь-якій країні, — пропонує відомий реформатор Р. Оуен, і в ній ніколи не виникне труднощів у процесі управління населенням” [2, с. 120]. “Однак яке суспільство, таке і виховання, — зазначають дослідники, — бо природа створює людину, але розвиває і формує

людину суспільство” [3, с. 13–14]. Основним напрямком виховання є громадянське виховання, яке дає людині можливість відчувати себе морально і юридично захищеною. Не менш важливим є правове виховання.

Правове виховання — це система формування правової свідомості й культури населення. В Україні до системи правового виховання належить правова освіта, що в доступній формі надається у дошкільних виховних установах, школах, інших закладах освіти, на курсах, в інститутах підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів [4, с. 411]. Водночас наявність системи правового виховання не виключає існування проблеми управлінського виховання, метою якого є формування підґрунтя для налагодження тісних управлінських відносин між державою та суспільством. За відсутності управлінського виховання більшість громадян не має уявлення про складові механізми подолання наявних проблем у сфері державного управління за участі самого суспільства. Для визначення заходів щодо розв’язання зазначеної вище проблеми й окреслення низки нагальних питань із проблематики управління в процесі дослідження слід також з’ясувати, що перешкоджає налагодженню тісних управлінських відносин між державою та суспільством.

Мета статті — довести, що у сфері державного управління на сучасному етапі розвитку існує нагальна необхідність у багаторічній підготовці державних управлінців на засадах поєднання професійного навчання з управлінсько-орієнтованим вихованням.

Тематику управління і наявні проблеми у сфері державного управління вчені висвітлюють у наукових працях та оприлюднюють у засобах масової інформації. Проте, незважаючи на кількість публікацій, обізнаність громадян із питань державного управління залишається низькою. Мешканці населених пунктів, як правило, не читають наукової та публіцистичної літератури на тему державного управління, а при виникненні навіть буденних проблем сподіваються, що їх розв’язуватимуть структури державного управління. До однієї з основних причин існування такої проблеми слід віднести відсутність належного виховання громадян у питаннях управління. Адже тривалий час партійні функціонери і номенклатурні чиновники переконували суспільство, що лише органи державного управління спроможні створити належні умови життя для громадян і в повному обсязі забезпечити відповідними послугами мешканців населених пунктів. Догматичне сприйняття цієї інформації призвело до того, що громадяни фактично усунулися від процесів самоуправління.

Після проголошення незалежності України ситуація суттєво не змінилася. Навпаки, більшість мешканців населених пунктів не замислюються щодо необхідності солідарної відповідальності суспільства та держави одне перед одним, займають споживацьку позицію, перекладаючи відповідальність на уряд, міністерства, загалом на державні установи, але тільки не на самих себе. Окрім цього, завдяки деяким науковцям у громадян формується негативне ставлення до науки державного управління, або взагалі ставиться під сумнів її доцільність. Завдяки цьому в суспільстві сформувалося поверхнєве уявлення про функції та роль державного управління, а за відсутності управлінських навичок та структур публічного управління, створених за безпосередньою участю мешканців населених пунктів, більшість громадян не може розкрити свої потенційні можливості у сфері управління.

Незважаючи на наявність теоретичних праць на тему управлінських відносин держави та суспільства, на державному рівні так і не визначилися, на

яких засадах відбуватиметься налагодження партнерських відносин між суб'єктом та об'єктом державного управління. За таких обставин чимало громадян України не стали очікувати на кардинальні зміни у сфері державного управління, а в пошуках роботи виїхали за межі України. За різними джерелами, у пошуках роботи за межі України виїхало понад 7 млн. громадян. Для порівняння: за чисельністю населення це дорівнює семи таким областям, як Чернівецька або Дніпропетровська, Харківська, Чернігівська разом взяті [5, с. 277]. Серед тих, хто має наміри працювати за межами України, все більше з'являється осіб, які працюють в інтелектуальній сфері. За результатами дослідження, проведеного кадровим порталом *HeadHunter* Україна, 80 % працівників, які зайняті у цій сфері, висловили бажання працювати за кордоном. Про такі наміри підтвердили четверо із п'яти опитаних. При прийнятті такого рішення 41 % респондентів до основних причин відносять нестабільну політичну ситуацію, бажання стабільного майбутнього, маленькі заробітні плати в Україні, а кожен третій взагалі не відчуває себе в безпеці. У кадрових агенціях повідомляють, що кількість бажаючих працювати за кордоном стає все більше. Експерти зазначають, що у порівнянні з минулим роком змінилася географія трудової міграції. Якщо декілька років тому в Російській Федерації пропонувалося майже половина зарубіжних вакансій, то зараз більша третина з них припадає на Республіку Польща. Респонденти погоджуються також працювати в Азії та на Середньому Сході. І лише 22 % офісних працівників повідомили, що вони можуть себе реалізувати в Україні [6].

Результати проведеного дослідження довели, що менше чверті респондентів мають оптимістичні наміри, тоді як більшість із них зневірені у своєму професійному майбутньому в Україні. При цьому основні аргументи, на які посилаються більшість респондентів, є не першопричиною виникнення такого становища, а наслідком відсутності виваженої кадрової політики. Разом із тим, зважаючи на інертність суспільства у питаннях управління, було б некоректно повністю пов'язувати трудову міграцію лише з кадровою політикою. Слід, нарешті, визнати, що трудова міграція спричинена в основному:

- відсутністю тісних управлінських відносин між державою та суспільством;
- відсутністю усвідомлення у громадян необхідності безпосереднього управління державними справами за допомогою структур публічного управління;
- неефективним державним управлінням;
- нерівнозначною відповідальністю держави та суспільства за наслідки неефективного державного управління.

У контексті зазначеного виникають логічні запитання: чому громадяни України не поспішають брати на себе солідарну з державою відповідальність за стан справ у державному управлінні; чому не намагаються впливати на ситуацію в економічній сфері? Відповіді на ці запитання слід шукати у площині відповідальності суспільства за наслідки неефективного управління. Адже, як було зазначено вище, деякі громадяни вважають, а більшість із них — переконані, що відповідальність за неефективне державне управління має нести виключно держава. Для того, щоб детально розібратися в причинах такого переконання більшістю громадян, слід провести аналіз наукової літератури і з'ясувати: яке місце займає та яку роль відіграє управління в житті людини.

Теоретик державного управління П. Лебедев зазначає, що термін “управління” отримав широке розповсюдження в різних галузях знань, але

далеко не завжди використовується в одному й тому самому значенні. На його думку, це є наслідком розповсюдження терміна “управління”, тобто переміщення його значення з однієї галузі науки в іншу, через обов’язкове зміщення основного значення терміна на його численні відтінки, а не через розширення сфери застосування поняття управління зі звичним для такої логічної операції осмисленим звуженням змісту поняття [7, с. 25]. Інший теоретик державного управління, автор наукової праці “Теорія державного управління: курс лекцій” Г. Атаманчук вважає, що управління — це процес і продукт свідомості й волі людей, найважливіший напрям дії їх розуму. На його думку, настав час усвідомити, що практична діяльність розуму реалізується саме через управління, яке з’єднує свідомість людини з її діяльністю. А посередником і рушійною силою (енергією) тут виступає воля, яка призводить до того, що щось осмислене, задумане, логічно сконструйоване, безперечно, втілюється в життя, викликає активні практичні дії людей [8, с. 43].

У науковій праці “Забобони і правила логіки” педагог-демократ М. Чернишевський (1828–1889) акцентує увагу на тому, що неефективне управління є головною причиною незадовільного розвитку моральних і розумових сил народу. Якщо з’єднати занепад моральних сил із бідністю, то, за словами М. Чернишевського, ми зрозуміємо, чому дримають розумові сили народу. Адже коли йдеться про бідність, яка є наслідком неефективного управління, то ми вже бачили, що вона виробляє через придушення моральної енергії в народі. Треба також погодитися з тим, що навряд чи може бути енергійною людина, в якій знищені почуття незалежності та благородна самовпевненість, аби відстояти свої законні права [3, с. 231]. Громадський діяч і педагог, автор освітньої реформи І. Бецкої (1704–1795) вважає, що корінь усього зла і добра криється у вихованні. На його думку, створити “нову людину” можна тільки за допомогою правильно поставленого виховання, тому що країна потребує “нової породи людей” — освічених, здатних гуманно поводитися з підлеглими і чесно виконувати обов’язки з управління державою [9, с. 72].

Стародавній грецький філософ, автор наукової праці “Політика” Аристотель (384–322 до н.е.) зазначає, що держава має одну кінцеву мету — для всіх громадян потрібне тотожне виховання. При цьому, на його думку, це питання повинно бути в компетенції держави, а не приватною ініціативою [10, с. 17–18]. За словами вчителя і наставника Аристотеля, автора наукової праці “Держава”, грецького філософа Платона (427–347 до н.е.), якщо встановлена нами природа філософа отримає належне виховання, то, розвиваючись, вона неодмінно досягне всілякої доброчесності, але якщо вона посіяна і зростає на відповідному ґрунті, то буде якраз навпаки — хіба що прийде їй на допомогу хтось із богів [11, с. 45]. У контексті зазначеного французький філософ-мораліст Ж.-Ж. Руссо (1712–1778) наголошує, якщо ви хочете отримати поняття про громадське виховання — читайте “Державу” Платона. За словами Ж.-Ж. Руссо, це зовсім не політичний твір, як думають ті, хто судить про книги тільки за назвами, — то найпрекрасніший, який тільки був колись складений, трактат про виховання [12, с. 204].

Швейцарський педагог-демократ І. Песталоцці (1746–1827) переконаний у тому, що настане момент, коли виховні заходи будуть прихильно зустрінуті всім народом. Однак умови в цей момент такі, що помилки при проведенні цих заходів, тривале застосування поверхневих методів при недостатньо солідній постановці викладання та організаційній стороні навчання виявляться згубними,

у всякому разі для глибоко зіпсованого і зануреного в убогість населення. На його думку, в цьому випадку можна допомогти лише шляхом надання такої освіти молоді, яка забезпечить більш високий рівень розвитку технічних умінь, пов'язаних з відновленням колишнього впливу на моральність, ощадливість і витримку народу [12, с. 313]. Пройшло більше 200 років з того часу, як І. Песталоцці висловив своє бачення щодо проблем виховання, проте доводиться констатувати, що проблеми, про які він згадує, по суті, аналогічні проблемам ХХІ ст. У зв'язку з цим, населення ще більше “занурюється в убогість” і не лише через матеріальний чинник, а насамперед, через відсутність суспільного виховання. Тому автор публікації повністю погоджується з думкою І. Песталоцці щодо необхідності надання молоді такої освіти, що вплине на рівень моральності в суспільстві.

Розглядаючи роль і значення виховання, М. Чернишевський акцентує увагу на тому, що у розвитку і формуванні людської особистості вирішальну роль відіграють умови життя та навколишнє середовище. При цьому М. Чернишевський зазначає, що людина не народжується порядним громадянином або лиходієм і негідником, а стає тим або іншим залежно від умов, в які поставлена, а також від виховання, яке отримує [9, с. 102]. Практика довела, що ефективно управляти на рівні держави спроможні особи, які отримали достатній рівень знань та належне виховання. Водночас є непоодинокі випадки, коли при вирішенні проблемних питань громадяни звертаються до посадових осіб органів державного управління, які, за словами М. Чернишевського, отримали “світське виховання”, але в душі так і залишаються “хабарниками”. І в цьому випадку ні вуз, ні будь-яка навчальна програма не допоможе, а навпаки — зорієнтує цих осіб на те, як уникати відповідальності за протиправні дії щодо суспільства та держави. У свою чергу, суспільство і держава не мають права допустити, щоб особи з низьким рівнем управлінської культури остаточно довели людей до зубожіння і жебрацтва. У зв'язку із зазначеним, виникає необхідність приділити більшу увагу процесу підготовки майбутніх управлінців.

Для аргументації необхідності управлінського виховання та доцільності багаторічної підготовки майбутніх управлінців варто скористатися історичним досвідом. Автори наукової праці “Історія педагогіки” М. Константинов і В. Смірнов зазначають, що в історії збереглося найбільше відомостей про міські школи Стародавнього Єгипту. Окрім міських, були також палацові школи і школи жерців, в яких навчалися діти єгипетської знаті. У таких школах дітей починали готувати до виконання ролі правителів і воєначальників. Дослідники стверджують, що на заняттях, окрім предметів із навчальних дисциплін, вони засвоювали ідеологію та навички управління підкореним населенням. Із семи років учнів віддавали в інтернати — державні виховні установи (“агелли”), де їх виховували до вісімнадцяти років під керівництвом спеціальних осіб (педономів), які призначалися державою [9, с. 6–7]. У силу різних причин відсутнє документальне підтвердження про те, як проводилися заняття з питань управління. Можна лише припустити, що під час вивчення матеріалу щодо основ взаємодії держави та населення, ймовірно, розглядалися деякі аспекти управління. Водночас можна поставити під сумнів твердження вчених про те, що в цей період учні засвоювали ідеологію управління підвладним населенням, адже в ті часи навряд чи були чітко визначені основні засади та виписані основні положення ідеології державного управління. Однак за відсутності

документального підтвердження ми не можемо ані спростувати це твердження, ані аргументувати таке припущення.

У науковій праці “Держава” Платон пропонував переконати вихователів і матерів, аби вони розповідати дітям лише визнані міфи, щоб за їх допомогою формувати душі дітей, а більшість міфів, які вони оповідають, треба відкинути [11, с. 39]. За такою аналогією необхідно не тільки відкинути, а й не вигадувати нові міфи, тому що намагання переписати історію шляхом перекручування фактів не призведе до істинного пізнання подій, у тому числі й у сфері державного управління. При проведенні відповідного аналізу слід опиратися на факти, які мають документальне підтвердження. Документально підтверджено, що навчання у Стародавній Греції проводили за певними правилами, а процес розвитку учнів відбувався за допомогою виховання. У науковій праці “Держава” Платон детально виписав систему суспільного виховання. На думку Платона, із трьох років діти (йдеться про дітей вільних громадян, а не рабів) повинні відвідувати створені при храмах дитячі майданчики, з семи до дванадцяти років — навчатися читанню, письму, рахунку, музиці в державних закладах, із тринадцяти до п’ятнадцяти років — відвідувати школи фізичного виховання. Юнакам із шістнадцяти до вісімнадцяти років належало вивчати математику й астрономію, а з вісімнадцяти до двадцяти років — проходити військову підготовку. Найбільш обдаровані чоловіки у віці тридцять — тридцять п’ять років могли отримувати філософську освіту [12, с. 402]. Запропоновані Платоном засади системи суспільного виховання у багатьох аспектах співпадають із засадами системи афінського виховання.

Аналізуючи систему афінського виховання V–VI ст. до н.е., дослідники акцентують увагу на тому, що юнаки з найбільш заможних сімей, яких готували до зайняття керівних посад у державі, продовжували освіту в гімназії, де вивчали філософію і політику. Після досягнення двадцяти років, юнаки, які не виявили схильності до розумової діяльності, ставали воїнами, а іншим випадала можливість дійти до найвищої сходинки філософської підготовки. Для них навчання продовжувалося до тридцяти років. Ті, хто отримав філософську освіту, займали найвищі посади в державі, а особи, які виявили виняткові здібності в філософському мисленні, продовжували філософську освіту до тридцяти п’яти років, після чого ставали правителями [9, с. 8–9]. З проведеного аналізу вказаний період можна назвати періодом усвідомлення доцільності багаторічної підготовки осіб для сфери державного управління.

У Київській Русі з X ст. почали з’являтися школи, які створювалися у великих містах, зазвичай при монастирях і церквах, а також при княжих дворах. У період могутності Давньоруської держави (за часів правління князя Володимира Мономаха), окрім шкіл початкового навчання (читання, письмо і церковний спів), створювалися також школи, в яких розширювалося коло навчальних дисциплін. Головною метою навчання була підготовка священнослужителів і осіб, здатних виконувати складні державні обов’язки — керувати підвладним народом. Доречно зазначити, що пізніше, у XVI–XVII ст., виникли братські школи в Україні та Білорусії. У 1632 р. на базі Київської братської школи була створена Київська академія, в якій отримали освіту видатні діячі другої половини XVII ст. і початку XVIII ст. (Є. Славинецький, С. Полоцький, Ф. Прокопович та інші). Випускник Київської академії Є. Славинецький, автор педагогічної праці “Громадянство звичаїв дитячих”, відкрив греко-латинську школу в Чудівському монастирі, інший випускник С. Полоцький — Заіконоспаську

школу. Свої педагогічні погляди С. Полоцький виклав у наукових працях: “Обід душевний”, “Вечеря душевна”. На думку С. Полоцького, юнацтво треба навчати “страху божому” і вмінням розумно і чесно “громадянствувати у світі”. Доречно зазначити, що за проектом С. Полоцького була відкрита Слав’яно-греко-латинська академія (1687 р.), в якій навчалися Л. Магницький (автор цінного керівництва з арифметики), Ф. Полікарпов (автор букваря та інших підручників), М. Ломоносов (зробив цінні відкриття з хімії, фізики, історії та географії) [9, с. 62–67]. Цей період можна охарактеризувати як наступність вчених у питаннях розвитку нових дисциплін та створення нових освітніх закладів із метою підготовки кадрового потенціалу для управління державними справами.

Аналізуючи обидва періоди, можна дійти таких висновків:

1. У стародавні часи питанням ґрунтовної підготовки молодого покоління до управління державними справами можновладці приділяли значно більшу увагу і надавали набагато більшого значення, на відміну від того, як це відбувається на сучасному етапі розвитку. Основним аргументом на користь зазначеного є те, що процес навчання “мистецтву управління державою” (за Платоном) розпочинався з раннього віку і тривав до досягнення особою тридцяти п’яти років. Цей процес відбувався за системою суспільного виховання, здійснювався під пильним наглядом держави, а предмети в навчальних закладах викладали педагоги, які самі отримали відповідний рівень підготовки.

2. Закономірно, що процес виховання слухачів та викладання відповідних дисциплін доручали спеціальним особам, які мали авторитет і педагогічний досвід — основні критерії, за якими здійснювався відбір вчителів та вихователів для підготовки майбутніх управлінців. Очевидно, що наявність саме таких критеріїв пояснює появу в цей період основоположників державного управління — відомих вчених і громадсько-політичних діячів, наукові здобутки яких є актуальними до цього часу і яких відносять до класиків державного управління.

3. З огляду на те, з якого віку дітей привчали до управління державними справами, можна припустити, що можновладці усвідомлювали важливість виховання у процесі підготовки управлінців. І, як доводить історія, це стосувалося не лише претендентів на найвищі посади в державі, але й юнаків, які після навчання мали виконувати обов’язки на інших посадах у сфері управління державними справами.

4. У стародавніх державах та середньовіччі для організації процесу підготовки управлінців фактично виконувалася довгострокова програма підготовки кадрів, яку можновладці розцінювали як дієвий спосіб утримання влади, а детальну і багаторічну підготовку осіб для державного управління пов’язували з необхідністю ведення державних справ на високопрофесійному рівні, аби в бажаних для них межах утримувати підвладне населення.

5. Історією доведено, що підготовка кандидатів на відповідні посади в державі відбувалася шляхом виховання і багаторічного навчання, і це вагомий аргумент для запровадження аналогічної системи підготовки управлінців на сучасному етапі розвитку. Особи, яких до тридцятип’ятирічного віку інтенсивно навчатимуть методам ефективного управління, отримають значно більший обсяг знань, а також набудуть практичний досвід, необхідний для налагодження партнерських відносин між державою та суспільством у управлінні.

6. Підходи до створення систем афінського та суспільного виховання (за Платоном) не втратили своєї актуальності і концептуально відповідають вимогам сьогодення. Тому окремі їх положення доцільно застосувати при формуванні

сучасної системи підготовки кадрового потенціалу в Україні. Виходячи з того, що майбутніх управлінців треба не лише ґрунтовно готувати, а й виховувати, то процес виховання управлінців не варто відкладати на далеку перспективу.

7. Становлення майбутніх управлінців має залежати не лише від виховання і ґрунтовної підготовки, що здійснюється за участю висококласних педагогів, а й постійно перебувати у полі зору держави та відбуватися під безперервним контролем суспільства.

Проведений аналіз наукової літератури, на жаль, не дав чіткої відповіді на питання: який віковий рівень слід обрати для опанування основами управління на сучасному етапі розвитку. Наприклад, Ж.-Ж. Руссо, вважає, що у дванадцять чи тринадцять років сили дитини розвиваються набагато швидше від потреб [12, с. 252]. На думку чеського педагога Я. Коменського (1592–1670), розвиток чеснот потрібно починати із самих юних років, доки нищість не закралася в душу [11, с. 81]. Враховуючи ці поради, доцільно запропонувати навчальним закладам розпочати вивчення базових основ управління для школярів починаючи з дванадцяти років. Звісно, для слухачів цієї вікової категорії не варто застосовувати спеціальну дисципліну, для них достатньо надати інформацію в межах інших дисциплін, наприклад, історії та суспільствознавства. Під час проведення занять за цією тематикою основну увагу необхідно приділити питанням виховання, патріотизму, вірному служінню державі та суспільству, тим самим формуючи світогляд дитини на засадах добра, честі та справедливості. У контексті зазначеного слід погодитися з дослідниками, що процес виховання має бути спрямований на формування у молодого покоління громадянської позиції, активного, дієвого патріотизму, адже тільки служіння народові робить особистість вільною [2, с. 13].

Для максимального засвоєння навчального матеріалу за новою тематикою слід скористатися методом Я. Коменського, автора наукової праці “Велика дидактика” (1632 р.), який вважає, що починати навчання необхідно з найпростішого, поступово ускладнюючи матеріал так, щоб наступні знання спиралися на попередні, а сам процес навчання проводити переходячи від легкого, близького і знайомого до найскладнішого, віддаленого і незнайомого. Те, що було вивчено, закріплювати повторенням. На перший погляд, може видаватися, що це нескладні правила, але, ставши класичними в питаннях виховання майбутнього покоління, правила Я. Коменського залишаються актуальними для педагогів. Невипадково за оцінкою дослідників, підручники Я. Коменського більше двох століть є кращими книгами для класичного читання і зразками для нових підручників [8, с. 24–28]. Оригінальні підходи, розроблені за методом Я. Коменського і Сократа, сучасні викладачі використовують у процесі викладання навчальних дисциплін у Дніпропетровському регіональному інституті державного управління при Президентіві України та Хмельницькому університеті управління та права, де слухачі не лише детально ознайомлюються із базовими основами відносин між суб’єктом та об’єктом державного управління, а також у результаті проведених семінарських і практичних занять мають змогу розкрити своє розуміння подальшого розвитку держави та суспільства в Україні з позиції управлінського аспекту.

Професіоналізм в управлінні поєднаний з вихованням управлінців — це об’єктивна потреба сьогодення, особливо коли йдеться про пошук механізму розв’язання проблем у сфері державного управління на сучасному етапі розвитку. Відповідно до інформації про соціально-економічну ситуацію в Україні та

фінансових показників, про які зазначають економісти і фінансові аналітики, в існуючій системі державного управління масштаби криміналізації та корумпованості досягли критичної межі, що призвело до негативних наслідків: падіння авторитету держави і владних структур; затримки розвитку національної економіки; погіршення інвестиційної привабливості; масової еміграції громадян за межі України [13]. Окрім цього, на шляху подальшого розвитку виникли проблеми, які держава та суспільство спроможні розв'язати лише спільно за допомогою висококласних управлінців. Зважаючи на такі обставини, доцільно невідкладно розпочати підготовку управлінців, здатних забезпечити процес налагодження тісних управлінських відносин між суб'єктом та об'єктом державного управління. Окрім належного виховання, нові управлінці, за словами Р. Оуена, також повинні значно розвинути свій розум і розширити свій досвід для того, щоб бути спроможними зрозуміти нову сукупність принципів та дій і стати надійними керівниками для інших [14, с. 336]. Лише після формування підґрунтя для ефективного державного управління через виховання управлінців, спроможних допомогти суспільству визначитися з вектором подальшого розвитку, виникнуть реальні умови для громадського устрою, де, за словами Ж.-Ж. Руссо, всі місця намічені й кожен буде вихований для свого місця [12, с. 205].

Список використаних джерел

1. *Rousseau, J.-J.* (1762) *Emile, ou de l'Éducation. Livres I, II et III* / Jean-Jacques Rousseau [Ressource Electronique] Les Classiques des sciences sociales. — URL : http://classiques.uqac.ca/classiques/Rousseau_jj/emile/emile_de_education_1_3.pdf.
2. *Тумим-Альмединген, Н. А.* Педагогические опыты и взгляды Р. Оуэна [Текст] / Н. А. Тумим-Альмединген ; под ред. Е. Я. Голанта (отв. ред.), Е. А. Гребенчиковой, А. М. Леушиной, Н. Б. Мчедлидзе. — М. : Госуд. учеб.-пед. изд-во Министерства просвещения РСФСР, 1960. — 164 с.
3. Педагогическое наследие [Текст] / [Белинский В. Г., Герцен А. И., Чернышевский Н. Г., Добролюбов Н. А.] ; сост. А. Ф. Смирнов. — М. : Педагогика, 1987. — 400 с.
4. Юридична енциклопедія [Текст] : [в 6 т.] / редкол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. — К. : Укр. енцикл., 1988. — Т. 1: А-Г. — 672 с.
5. *Цветков, В. В.* Демократія і державне управління: теорія, методологія, практика [Текст] : монограф. / В. В. Цветков. — К. : Юридична думка, 2007. — 336 с.
6. 80 % сотрудников хотят работать за границей [Текст] // Вести. — 2015. — № 51 (451). — 24 марта.
7. *Лебедев, П. Н.* Кибернетическая концепция управления и некоторые вопросы ее социологической интерпретации [Текст] / П. Н. Лебедев // Человек и общество: Социальные проблемы управления / под ред. Ю. А. Дмитриева. — Л. : Изд-во ЛГУ, 1973 (Ученые записки / Ленинград. гос. ун-тет им. А. А. Жданова ; НИИ комплексных социальных исследований ; Вып. XI). — С. 25-48.
8. *Атаманчук, Г. В.* Теория государственного управления [Текст] : курс лекц. / Г. В. Атаманчук. — 4-е изд., стер. — М. : Омега-Л, 2006. — 584 с.
9. *Константинов, Н. А.* История педагогики [Текст] / Н. А. Константинов, В. З. Смирнов. — М. : Государственное учебно-педагогическое издательство Министерства просвещения РСФСР, 1959. — 270 с.
10. *Константинов, Н. А.* История педагогики [Текст] : учеб. [для студ. пед. ин-тов / Н. А. Константинов, Е. Н. Медынский, М. Ф. Шабаева. — [изд. 4-е, доп. и перераб.]. — М. : Просвещение, 1974. — 447 с.
11. Філософія політики: Хрестоматія [Текст] : [у 4 т.] / авт.-упоряд.: В. П. Андрущенко (кер.) та ін. — К. : Знання України, 2003. — Т. 1. — 364 с.

12. Педагогическое наследие [Текст] / [Коменский Я. А., Локк Д., Руссо Ж.-Ж., Песталоцци И. Г.] ; сост. В. М. Кларин, А. Н. Джурицкий. — М. : Педагогика, 1988. — 416 с.
13. Руснак, В. Корупція як загроза національній безпеці [Текст] / В. Руснак // Свобода слова. — 2014. — № 49 (694). — 23 жовтня.
14. Утопический социализм: хрестоматия [Текст] / под общ. ред. А. И. Володина. — М. : Политиздат, 1982. — 512 с.

Надійшла до редакції 01.06.2015

Алексеев В. М. Управленческое воспитания: научно-исторический аспект

На современном этапе развития Украины остается низкой осведомленность граждан по вопросам государственного управления, к одной из основных причин чего следует отнести отсутствие надлежащего воспитания граждан в вопросах управления. Поэтому автор в статье доказывает, что в сфере государственного управления на современном этапе развития существует настоятельная необходимость в многолетней подготовке государственных управленцев на основе сочетания профессионального обучения с управленческо-ориентированным воспитанием. Для этого был проведен анализ научной литературы, в частности трудов Аристотеля, Г. Атаманчука, И. Бецкого, Я. Коменского, М. Константинова, П. Лебедева, Р. Оуэна, И. Песталоцци, Платона, Ж.-Ж. Руссо, В. Смирнова, Н. Чернышевского, чтобы выяснить, какое место занимает и какую роль играет управление в жизни человека. Осуществив анализ исторического опыта подготовки профессиональных государственных управленцев в разных странах в разные эпохи, установлено, что профессионализм в управлении совмещенный с воспитанием управленцев — это объективная потребность настоящего.

Ключевые слова: воспитание, граждане, общество, государство, государственное управление.

Alekseev, V. M. Administrative Education: Scientific and Historical Aspects

At the present stage of development of Ukraine lack of proper education of citizens in management determines low public awareness of state administration. Therefore, in this article the author argues that in public administration at the present stage of development there is an urgent need for a multi-state management training based on a combination of professional training with management-oriented education. To realize it, an analysis of scientific literature, including the works of Aristotle, G. Atamanchuk, I. Beczkoj, J. Komensky, M. Konstantinov, P. Lebedev, R. Owen, J. Pestalozzi, Plato, J.-J. Rousseau, V. Smirnov, M. Chernyshevsky is conducted. The place and the role of management in human life is defined. The analysis of the historical experience of training professional public administrators in different countries in different eras shows that professionalism in management combined with education of managers becomes an objective demand of today.

Keywords: education, citizens, society, state, state governance.

